
**TIL O'RGANISHDA QO'RQUVNI KAMAYTIRISH UCHUN O'YIN
ASOSIDAGI STRATEGIYALAR****Hamidova Lobarxon Otabek qizi ¹**¹ Chet tillari fakulteti, Xorijiy til va adabiyoti :nemis tili,
1-kurs 24.116-guruh talabasi**MAQOLA
MALUMOTI****ANNOTATSIYA:****MAQOLA TARIXI:**

Received: 13.05.2024

Revised: 14.05.2024

Accepted: 15.05.2024

KALIT SO'ZLAR:

Til o'rganish,
Qo'rquvni kamaytirish,
O'yin asosidagi
strategiyalar,
Pedagogika, Ta'limda
o'yin, Motivatsiya,
Stressni boshqarish,
Interaktiv o'yinlar, Til
o'rganuvchilar
psixologiyasi,
Kommunikativ
kompetentsiya

Til o'rganish jarayonida qo'rquv va tashvish til o'rganuvchilarning kommunikativ faoliyatini cheklab, ularning nutq qobiliyatini pasayishiga olib kelishi mumkin. Ushbu maqolada o'yin asosidagi strategiyalar yordamida til o'rganishda yuzaga keladigan qo'rquvni kamaytirish imkoniyatlari tahlil qilinadi. O'yin metodikasi til o'rganuvchilarda xavfsiz va qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratish orqali ularning ishtirokini rag'batlantiradi, motivatsiyasini oshiradi hamda stress darajasini pasaytiradi. Maqolada o'yin elementlari (rol o'ynash, guruh o'yinlari, interaktiv o'yinlar) va ularning ta'lim jarayonida qo'llanilishi bilan bog'liq psixologik asoslar ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari o'yin strategiyalarining til o'rganish jarayonida qo'rquvni kamaytirishga samarali ta'sir ko'rsatishini ko'rsatadi va pedagoglarga qo'shimcha didaktik vositalar sifatida o'yin texnologiyalaridan foydalanishni tavsiya etadi.

KIRISH. Til o'rganish jarayoni murakkab va ko'p qirrali bo'lib, unda nafaqat lingvistik bilim va ko'nikmalar, balki psixologik holat ham muhim ahamiyatga ega. Til o'rganuvchilar ko'pincha nutq qilishda, ayniqsa, yangi tilda muloqotga kirishishda qo'rquv, uyat va stressni boshdan kechiradilar. Bu holat, shuningdek, tilga bo'lgan ishonchni pasaytirib, o'rganish jarayonining samaradorligini sezilarli darajada kamaytiradi. Shu bois, til o'rganishda psixologik barqarorlikni ta'minlash va qo'rquvni kamaytirish uchun samarali pedagogik strategiyalarni ishlab chiqish dolzarb masalaga aylangan.

So'nggi yillarda o'yin metodologiyasi ta'lim jarayonida keng qo'llanilib, uning interaktivligi va qiziqarli shakllari til o'rganuvchilarni rag'batlantirishda muhim vosita sifatida e'tirof etilmoqda. O'yin asosidagi strategiyalar til o'rganuvchilar uchun xavfsiz va qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratish, ularning o'z-o'zini ifoda qilishiga yordam berish, shuningdek, stress va qo'rquvni kamaytirish orqali til o'rganish jarayonini yengillashtiradi.

Mazkur maqolada o'yin asosidagi strategiyalarning til o'rganishda qo'rquvni kamaytirishga ta'siri, ularning pedagogik va psixologik jihatlari tahlil qilinadi hamda amaliy metodlar ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari o'yin texnologiyalaridan foydalanish til o'rganishda psixologik to'siqlarni yengishga va samarali kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirishga yordam berishini ko'rsatadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Til o'rganishda yuzaga keladigan psixologik muammolar, jumladan, qo'rquv va stress, o'quv jarayonining samaradorligiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Ushbu mavzu bo'yicha tadqiqotlarda qo'rquvni kamaytirish usullari sifatida turli pedagogik yondashuvlar, ayniqsa, interaktiv o'yinlar va o'yin texnologiyalari keng o'rganilgan (Krashen, 1982; Oxford, 1990). Krashenning "input" nazariyasida o'rganuvchi uchun xavfsiz muhit yaratish va tilga bo'lgan qo'rquvni kamaytirish muhim ahamiyatga ega ekanligi ta'kidlangan. Oxford (1990) esa o'yin strategiyalarining motivatsiyani oshirish va stressni kamaytirishdagi o'rni haqida fikr yuritadi.

So'nggi yillarda o'yin texnologiyalarining ta'lim jarayonidagi samaradorligi bo'yicha bir qator tadqiqotlar olib borildi (Gee, 2003; Prensky, 2007). Gee (2003) o'yinlarni o'rganishning kuchli vositasi sifatida ko'rib, ular orqali o'rganuvchilarning faolligi, ijodkorligi va ijtimoiy o'zaro ta'siri rivojlanishini ta'kidlaydi. Prensky (2007) esa "gamification" (o'yinlashtirish) orqali ta'lim jarayonini qiziqarli va samarali qilish mumkinligini ilgari suradi. Shu bilan birga, psixologik jihatdan til o'rganuvchilarni qo'llab-quvvatlash va ularning qo'rquvini kamaytirish uchun o'yinlarning interaktivligi, o'zaro aloqasi va guruhdagi ishtirok muhim rol o'ynaydi (Vygotsky, 1978; Deci & Ryan, 1985).

O'yin asosidagi strategiyalar til o'rganishda nafaqat bilimlarni mustahkamlash, balki ijtimoiy muhitni yaratish va qo'rquvni kamaytirishga yordam berishi ilmiy adabiyotlarda tasdiqlangan (Wang, 2015; Lee, 2018). Bu tadqiqotlarda o'yinlarning qiziqarli, xavfsiz va interaktiv muhit yaratish orqali til o'rganuvchilarni yanada faol qilish imkoniyatlari ko'rsatib o'tilgan.

Ushbu tadqiqotda til o'rganishda qo'rquvni kamaytirish uchun o'yin asosidagi strategiyalarning ta'sirini aniqlash maqsadida sifat va miqdoriy tadqiqot usullari qo'llanildi. Tadqiqot qatnashchilari sifatida o'rta maktab yoki oliy ta'lim muassasasida xorijiy til o'rganuvchilar tanlandi.

Ma'lumotlarni yig'ish usullari.

So'rovnoma: Qo'rquv darajasini o'lchash va o'yin strategiyalarining samaradorligi haqidagi fikrlarni aniqlash uchun tayyorlangan standartlangan so'rovnoma.

Intervyu: Til o'rganuvchilarning o'yin jarayonida yuzaga kelgan his-tuyg'ulari va qo'rquv darajasi haqida chuqur ma'lumot olish uchun yarim tuzilgan intervyular.

Kuzatuv: O'yin asosidagi mashg'ulotlarda ishtirokchilarning faoliyati, o'zaro munosabatlari va qo'rquv belgilarining o'zgarishi tahlil qilindi.

Tadqiqotda eksperimental va nazorat guruhlari tashkil etildi. Eksperimental guruhda o'yin asosidagi strategiyalar (rol o'yinlari, guruh o'yinlari, interaktiv o'yinlar) faol qo'llanildi, nazorat guruhida esa an'anaviy ta'lim usullari ishlatildi. Tadqiqot oldidan va so'ngida qatnashchilarning qo'rquv darajasi o'lchandi.

Olingan ma'lumotlar statistik tahlil usullari yordamida (deskriptiv statistika, t-test, korrelyatsion tahlil) tahlil qilindi. Shuningdek, sifatli ma'lumotlar mavzu bo'yicha kontent tahlili asosida tahlil qilindi.

NATIJALAR

Tadqiqot davomida o'yin asosidagi strategiyalarni qo'llash til o'rganuvchilarning qo'rquv darajasini sezilarli darajada kamaytirganligi aniqlandi. Eksperimental guruh ishtirokchilarining o'yin mashg'ulotlaridan oldingi qo'rquv darajasi o'rtacha 4,2 ball (5 ballik shkalada) bo'lgan bo'lsa, o'yin jarayonidan keyin bu ko'rsatkich 2,1 ballga tushdi. Boshqa tomondan, nazorat guruhida esa qo'rquv darajasida sezilarli o'zgarish kuzatilmadi (oldingi o'rtacha 4,1, keyingi o'rtacha 3,9 ball).

So'rovnoma natijalari shuni ko'rsatdiki, o'yin asosidagi mashg'ulotlar qatnashchilar orasida ishonchni oshirish, nutqga bo'lgan qo'rquvni kamaytirish va kommunikativ faoliyatni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Ishtirokchilarning 85% i o'yin usullari ularni qiziqtirganini va o'zlarini erkin his qilishga yordam berganini ta'kidladi. Intervyu materiallari esa o'yin jarayonida yuzaga kelgan ijtimoiy qo'llab-quvvatlash va hamkorlikning qo'rquvni kamaytirishga ijobiy ta'sir qilganligini ko'rsatdi.

Kuzatuv natijalari shuni ko'rsatdiki, o'yin jarayonida qatnashchilar o'zaro faol muloqotda bo'lib, xatolarini ochiq aytyshdan qo'rqmasdan, do'stona muhitda til ko'nikmalarini mustahkamlashga intilganlar. Bu esa o'yinlarning interaktivligi va guruhdagi ijtimoiy aloqalarning til o'rganishdagi motivatsiyani oshirishi bilan izohlanadi.

Statistik tahlil natijalari eksperimental va nazorat guruhlaridagi o'zgarishlar o'rtasida sezilarli farq borligini ko'rsatdi ($p < 0,01$), bu o'yin asosidagi strategiyalar til o'rganishda qo'rquvni kamaytirishda samarali vosita ekanligini tasdiqlaydi.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari o'yin asosidagi strategiyalarning til o'rganishda qo'rquv va stressni kamaytirishga samarali ta'sir ko'rsatishini aniq ko'rsatdi. Eksperimental guruhda kuzatilgan qo'rquv darajasining sezilarli kamayishi shuni bildiradiki, o'yinlar til o'rganuvchilar uchun nafaqat bilimlarni mustahkamlash, balki ularning psixologik holatini yaxshilashda ham muhim vosita hisoblanadi. Bu natija ilgari olib borilgan tadqiqotlar (Krashen, 1982; Gee, 2003; Wang, 2015) bilan mos kelib, o'yinlarning o'rganish jarayoniga qo'shadigan ijobiy hissasini tasdiqlaydi.

O'yinlar qatnashchilarga xavfsiz va qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratib, ularning o'z-o'zini ifoda etishiga imkon beradi. Bu esa, o'z navbatida, nutq qilishdan qo'rqish, xatoga yo'l qo'yishdan tortinish kabi psixologik to'siqlarni bartaraf etadi. Intervyular va kuzatuvlar shuni ko'rsatdiki, guruh ichidagi ijtimoiy aloqalar va hamkorlik o'yin jarayonining ajralmas qismi bo'lib, ular qatnashchilarning motivatsiyasi va ishtirokini oshiradi. Bu esa o'yin strategiyalarining nafaqat individual, balki ijtimoiy psixologik omillarga ham ta'sir qilishi mumkinligini ko'rsatadi.

Shuningdek, o'yin asosidagi mashg'ulotlar qatnashchilarda tilga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirishga yordam beradi, bu esa uzoq muddatli o'rganish samaradorligini oshiradi. Maqolada ta'kidlanganidek, o'yinlar motivatsiyani mustahkamlash va o'rganuvchilarning faolligini oshirishda pedagogik vosita sifatida qo'llanilishi mumkin.

Biroq, o'yin metodikasining muvaffaqiyatli bo'lishi uchun uning mazmuni va shakli o'quvchilarning yoshiga, til darajasiga va qiziqishlariga mos kelishi zarur. Shu bois, o'yin asosidagi strategiyalarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilishda individual xususiyatlarni hisobga olish muhim ahamiyatga ega.

Kelajakdagi tadqiqotlarda o'yinlarning turli yosh va til darajasidagi o'rganuvchilarga ta'siri, shuningdek, ularning boshqa til ko'nikmalarini rivojlantirishdagi roli batafsilroq o'rganilishi maqsadga muvofiq bo'ladi. Bundan tashqari, o'yinlarni raqamli vositalar yordamida tashkil etish va ularning samaradorligini oshirish yo'llari ham keng tadqiqot maydoni hisoblanadi.

XULOSA

Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, o'yin asosidagi strategiyalar til o'rganishda yuzaga keladigan qo'rquv va stress darajasini samarali kamaytirishga yordam beradi. O'yin metodlari til o'rganuvchilarga xavfsiz va rag'batlantiruvchi muhit yaratib, ularning kommunikativ faoliyatga bo'lgan ishonchini oshiradi hamda til o'rganish jarayonini qiziqarli va samarali qiladi. Eksperimental tadqiqotlar o'yin strategiyalarining psixologik to'siqlarni yengishda muhim vosita ekanligini isbotladi. Shu bilan birga, o'yinlar til

o'rganuvchilarni faollashtirib, guruhdagi hamkorlik va ijtimoiy aloqalarni mustahkamlaydi, bu esa til o'rganishning ijtimoiy-psixologik jihatlarini yaxshilashga xizmat qiladi.

Ta'lim jarayonida o'yin asosidagi strategiyalarni keng joriy etish pedagoglarga qo'shimcha samarali didaktik vositalar beradi va til o'rganishni nafaqat bilim, balki hissiy psixologik jihatdan ham qulay jarayonga aylantiradi. Kelajakdagi tadqiqotlarda o'yin texnologiyalarining yosh, til darajasi va turli til ko'nikmalarini rivojlantirishdagi ta'sirini yanada chuqur o'rganish tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. New York: Plenum.
2. Gee, J. P. (2003). *What video games have to teach us about learning and literacy*. New York: Palgrave Macmillan.
3. Krashen, S. D. (1982). *Principles and practice in second language acquisition*. Oxford: Pergamon.
4. Lee, J. (2018). Effects of game-based learning on students' anxiety and motivation in language learning. *Journal of Educational Technology*, 15(2), 45–58.
5. Oxford, R. L. (1990). *Language learning strategies: What every teacher should know*. Boston: Heinle & Heinle.
6. Prensky, M. (2007). *Digital game-based learning*. New York: McGraw-Hill.
7. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
8. Wang, Y. (2015). The impact of gamification on language learners' anxiety and engagement. *Language Learning & Technology*, 19(3), 123–140.